

YENİ TİP 2019 KORONAVİRÜS SERVİSLERİNDE ÇALIŞAN HEMŞİRELERDE İŞE BAĞLI GERGINLIK, ALGILANAN STRES VE İŞ DOYUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

REVIEWING WORK-RELATED STRAIN, PERCEIVED STRESS AND JOB SATISFACTION AMONG THE NURSES WORKING AT NEW TYPE 2019 CORONA VIRUS SERVICES

Dr.Öğr.Üye. Sibel DOĞAN

(Sorumlu Yazar) İstanbul Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İstanbul.

E-mail: sdogan@medipol.edu.tr, ORCID NO: 0000-0003-4026-1419

Dr.Öğr.Üye. Cem ERDOĞAN

İstanbul Medipol Üniversite Hastanesi, Tıp Fakültesi, Anestezi ve Reanimasyon ABD. İstanbul.

İletişim: drcemerdogan@gmail.com, ORCID NO: 0000-0002-5715-8138

Ecz.Rümeysa ÇAKMAK

İstanbul Medipol Üniversite Hastanesi, eczacılık fakültesi, Klinik Eczacılık, İstanbul.

İletişim: eczrumeysacakmak@gmail.com, ORCID NO: 0000-0001-8930-741X

Dr.Öğr.Üye. Deniz KIZILASLAN

İstanbul Medipol Üniversite Hastanesi, Tıp Fakültesi, Anestezi ve Reanimasyon ABD. İstanbul.

İletişim: dkizilaslan@medipol.edu.tr, ORCID NO: 0000-0001-6587-8103

Dr.Öğr.Üye. Bahadır ÇİFTÇİ

İstanbul Medipol Üniversite Hastanesi, Tıp Fakültesi, Anestezi ve Reanimasyon ABD. İstanbul.

İletişim: bciftci@medipol.edu.tr, ORCID NO:0000-0002-3245-6614

Doç.Dr.Pelin KARAASLAN

İstanbul Medipol Üniversite Hastanesi, Tıp Fakültesi, Anestezi ve Reanimasyon ABD. İstanbul.

İletişim: drpelinsesli@hotmail.com, ORCID NO: 0000-0002-5273-1871

ÖZET

Pandemi alanlarında çalışmak ciddi bir iş yükünü beraberinde getirmekte, hemşirelerde fiziksel ve ruhsal zorlanmaya neden olmaktadır. Bu çalışma korona virüs (2019-nCoV) servislerinde çalışan hemşirelerin işe bağlı gerginlik, algılanan stres ve iş doyumunu değerlendirmek amacıyla yapılmış tanımlayıcı nitelikte bir çalışmadır. Çalışma, İstanbul'da bir vakıf üniversitesi hastaneler kompleksinin 2019-nCoV servislerinde çalışan 131 hemşirenin katılımı ile yapılmıştır. Çalışmada veriler; hemşirelerin sosyo-demografik ve iş koşulları ilgili bazı özelliklerini içeren bir anket formu, işe bağlı gerginlik ölçeği, iş doyumunu ölçeği ve algılanan stres ölçeği ile toplanmıştır. Çalışmada hemşirelerin "iş doyumunu ölçeği" puan ortalamalarının 66.87±17.50 "İşe Bağlı Gerginlik Ölçeği" puan ortalamalarının 40.29±5.89, "Algılanan Stres Ölçeği" puan ortalamalarının ise 44.60±8.61 olduğu saptanmıştır. Buna göre, pandemi servislerinde çalışan hemşirelerin hem iş doyumunu hem de işe bağlı gerginliği ve algıladığı stresi ortalamanın üzerindedir. Çalışmamızda aynı zamanda; iş doyumunu ölçeği, işe bağlı gerginlik ölçekleri arasında negatif yönlü kuvvetli ilişki saptanmış olup, işe bağlı gerginlik arttıkça, iş doyumunun azaldığı görülmüştür (p<0.05). Pandemi servislerinde çalışma süresinin uzunluğu, aylık çalışma saatlerinin fazlalığı; işe bağlı gerginlik, algılanan stres ve iş doyumunu üzerinde olumsuz etkisi olan ortak etkenler olarak öne çıkmaktadır. Çalışma sonuçlarımız, pandemiyle mücadelede ön cephede savaşan sağlık çalışanlarından olan hemşirelerin psikososyal açıdan zorlandıklarını vurgulamakta ve desteklenmelerinin önemine dikkat çekmektedir.

Anahtar kelimeler: Koronavirüs, Hemşire, İşe Bağlı Gerginlik, Algılanan Stres, İş Doyumu

ABSTRACT

Working in the field of pandemic brings serious work load and produces physical and psychological difficulties among nurses. This study was qualitatively undertaken in order to review work-related strain, perceived stress and job satisfaction among the nurses working at new type 2019 corona virus (2019-nCoV) services. The study was carried out with the participation of 131 nurses working at 2019-nCoV services of a hospital complex of a foundation university in Istanbul. The data were gathered using an Information Request Form that included some socio-demographic characteristics and working conditions of nurses, Work Related Strain Inventory, Job Satisfaction Scale and Perceived Stress Scale. In the study; it was found that nurses' average score in "Job Satisfaction Scale" was 66.87±17.50, their

bekar ve yalnız yaşayanlara göre ailesinden destek alabileceklerinden, bu durum onların stres yükünü azaltabilir, ancak yakınlarına bulaş riskinin ek bir stres yüküne neden olabileceği de unutulmamalıdır.

Çalışmamızda; hemşirelerin, pandemi öncesi çalıştığı bölüm yoğun bakım olanların, işe bağlı gerginlik ölçeği puan ortalamalarının, poliklinik ve serviste çalışan hemşirelere göre daha yüksek olduğu ve farkın istatistiksel olarak önemli olduğu saptanmıştır ($p=0,011$). Pandemi öncesinde poliklinikte çalışan hemşirelerin, pandemi sırasında yoğun bakımda çalışan hemşirelerin ve aylık çalışma saati 260 ve üzeri olanların algılanan stres ölçeği puan ortalamalarının daha yüksek ve farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (sırasıyla $p=0,011$; $p=0,006$; $p=0,012$). Elbay'ın çalışmasında, COVID-19 hastalarına bakan doktorlarda haftalık çalışma saatleri fazla olanların depresyon anksiyete ve stres skorları daha fazla bulunmuştur (Elbay vd.,2020).

Çalışmamızda hemşirelerin iş doyumu ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde; şuan çalıştığı pandemi bölümü yoğun bakım olan hemşirelerin iş doyumu ölçeği puan ortalamalarının daha düşük, poliklinik olanların ise daha yüksek olduğu ve farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir ($p=0,029$). Pandemi bölümünde aylık çalışma saati 199 saatten az olan hemşirelerin iş doyumunun daha yüksek, 260 saat ve üzeri olanların ise daha düşük olduğu saptanmıştır ($p=0,009$). Pandemi çalışması süresinin uzunluğu; işe bağlı gerginlik, algılanan stres ve iş doyumu üzerinde olumsuz etkisi olan ortak etken olarak görülmektedir. Bununla birlikte COVID-19 sürecinde yapılan bir çalışmada, en ön cephede çalışmak depresyon, anksiyete için risk faktörü olarak gösterilmiştir (Lai v.d,2020). Yuanyuan ve arkadaşları, Wuhan'da COVID-19' da mücadele eden hemşirelerin çalışırken baskı altında olduklarını vurgulamış aynı zamanda haftalık çalışma saatinin de hemşirelerin stres yükünü etkileyen ana faktörlerden olduğunu belirtmişlerdir (Yuanyuan vd.,2020). Liu ve Aunguroch çalışmalarında; pandemi sürecinde uzun haftalık çalışma süresi, enfeksiyon korkusu, aşırı fiziksel yorgunluk, tam bir koruyucu kıyafet içinde çalışma zorluğunun beden ve zihin tükenmişliğine neden olabileceğini belirtmişlerdir (Liu ve Aunguroch 2019). Çalışmamızda, daha kısa çalışma saatleri olan hemşirelerin algılanan stresi, işe bağlı gerginliği daha az yaşamaları ve iş doyumunun normal olması çalışma şartlarının zorluğu azaldığında ya da düzeltildiğinde hemşirelerin bu mücadelede ön cephede savaşmaktan ve işlerini yapmaktan kaçınmayacakları şeklinde de yorumlanabilir.

Vizheh ve arkadaşlarının COVID-19 pandemisi ile ilgili yaptıkları çalışmada, hemşirelerin, ön saflarda yer alan sağlık çalışanlarının, daha genç yaşta sağlık personelinin ve enfeksiyon oranlarının daha yüksek olduğu bölgelerdeki çalışanların diğer sağlık çalışanlarına göre kaygı, stres ve depresyon gibi sorunları daha şiddetli olarak yaşadıklarını bildirmişlerdir (Vizheh vd.,2020). Bizim çalışmamızda; pandemi poliklinikte çalışan hemşirelerin hem pandemi öncesinde hem de pandemi sırasında servis ve yoğun bakımda çalışan hemşirelere göre iş doyumunun daha yüksek, algılanan stresin ve işe bağlı gerginlik durumunun daha az olduğu saptanmıştır. Bu durum hemşirelerin poliklinikte daha stabil bir iş yüküne sahip olmalarından, servis ve yoğun bakımlardaki gibi daha komplike iş ve hasta bakım yükü altında olmamalarından kaynaklanmış olabilir.

SONUÇ

Yeni tip 2019 korona virüs (2019-nCoV) pandemisi, fiziksel, ruhsal, sosyal, ekonomik sonuçlarıyla toplumun her kesiminde olduğu kadar sağlık çalışanları üzerinde de derin bir etkiye sahiptir. Pandemi uzun vadeli yaklaşımları belirlemenin, tecrübeleri bir sonraki kuşağa aktarmanın önemli olduğunu düşünmekteyiz. Enfeksiyonun önlenmesinde ve kontrolünde her zaman önemli bir rol oynayan hemşirelerin çalışma koşullarının baskı ve stresini azaltacak şekilde düzenlemek yöneticilerin en önemli stratejilerinden biri olmalıdır. Hemşirelere yeterli kişisel koruyucu ekipman sağlamak, hemşireleri güvende tutmaya ve enfekte olma korkusunu hafifletmeye yardımcı olabilecek somut bir önlemdir (Arnetz vd.,2020). Çalışma saatlerinin artışının; iş doyumunu, işe bağlı gerginliği ve algılanan stresi olumsuz etkilediği unutulmamalıdır. Sağlık kurumları ve hemşire

yöneticilerinin, hemşirelerin sağlık, güvenlik ve refahını sürdürmek için potansiyel organizasyonel müdahaleleri belirlemek için bu stres kaynaklarının farkında olmaları önemlidir.

KAYNAKLAR

1. Arnetz, JE., Goetz, CM., Arnetz, BB., Arble, E. (2020) Nurse Reports of Stressful Situations during the COVID-19 Pandemic: Qualitative Analysis of Survey Responses. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2020, 17(21), 8126.
2. Aslan H., Alparslan N., Aslan O., Kesenpera C., Ünal M. (1998). İşe bağlı gerginlik ölçeğinin sağlık alanında çalışanlarda geçerlik ve güvenilirliği. *Düşünen Adam Dergisi*, 11(2): 4-8.
3. Bai Y, Lin CC, Lin CY, Chen JY, Chue CM, Chou P. (2004). Survey of stress reactions among health care workers involved with the SARS outbreak. *Psychiatr Serv.*55(9):1055-1057.
4. Cohen S., Williamson G.M. (1988), "Perceived stress in a probability sample of the United States", (Ed: S. Spacapan ve S. Oskamp) *The Social Psychology of Health*, Newbury Park, CA: Sage.
5. Dağlı DA., Büyükbayram A, Arabacı LB. (2020). COVID-19 Tanısı Alan Hasta ve Ailesine Psikososyal Yaklaşım. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2): 191-195
6. Elbay, R.Y., Kurtulmus, A., Arpacioğlu, S., Karadere, E., "Depression, anxiety, stress levels of physicians and associated factors in Covid-19 pandemics". *Psychiatry Res.* 290, 113130, 2020.
7. Gardner, P. j., & Moallem, P. (2015). Psychological impact on SARS survivors: Critical review of the English language literature. *Canadian Psychology*, 56, 123-135.
8. Ghawadra SF, Abdullah KL, Yuen CW, Kar PC. (2019). Psychological distress and its association with job satisfaction among nurses in a teaching hospital. *J Clin Nurs.* 28(21–22), 4087–4097
9. Lai, J., Ma, S., Wang, Y., Cai, Z., Hu, J., Wei, N., et al., (2020). Factors associated with mental health outcomes among health care workers exposed to coronavirus disease 2019. *JAMA Netw. Open* 3 (3) e203976-e.
10. Laranjeira CA. (2012). The effects of perceived stress and ways of coping in a sample of Portuguese health workers. *J Clin Nurs.* Jun;21(11-12):1755-62.
11. Lee AM, Wong JG, McAlonan GM, et al. (2007). Stress and psychological distress among SARS survivors 1 year after the outbreak. *Can J Psychiatry*, 52(4):233-240.
12. Lee JK. Job stress, coping and health perceptions of Hong Kong primary care nurses. *Int J Nurs Pract.* 2003 Apr;9(2):86-91.
13. Liu, X., Kakade, M., Fuller, C.J., Fan, B., Fang, Y., Kong, J., et al., (2012). Depression after exposure to stressful events: lessons learned from the severe acute respiratory syndrome epidemic. *Compr. Psychiatry*, 53 (1), 15–23.
14. Liu, Y., Aunguroch, Y. (2019). Work stress, perceived social support, self-efficacy and burnout among Chinese registered nurses. *Journal of Nursing Management*, 27(7), 1445–1453.
15. Malinauskienė, V., Leisyte, P., Romualdas, M., & Kirtiklyte, K. (2011). Associations between self-rated health and psychosocial conditions, lifestyle factors and health resources among hospital nurses in Lithuania. *Journal of Advanced Nursing*, 67(11), 2383–2393.
16. Maslach, C. ve Leiter, M.P. (1997). *The truth about burnout: How organizations cause personal stress and what to do about it.* San Francisco: Jossey Bass.
17. Maunder R, Hunter J, Vincent L, et al. (2003). The immediate psychological and occupational impact of the 2003 SARS outbreak in a teaching hospital. *CMAJ.* 168(10):1245-1251.

18. McVicar A. (2016). Scoping the common antecedents of job stress and job satisfaction for nurses (2000-2013) using the job demands-resources model of stress. *J Nurs Manag.* Mar;24(2):E112-36.
19. Mousazadeh S, Yektatalab S, Momennasab M, Parvizi S. (2018). Job satisfaction and related factors among Iranian intensive care unit nurses. *BMC Res Notes.* 20;11(1):823.
20. Poncet MC, Toullic P, Papazian L, Kentish-Barnes N, Timsit JF, Pochard F, Chevret S, Schlemmer B, Azoulay E (2007) Burnout syndrome in critical care nursing staff. *Am J Respir Crit Care Med* 175:698–704.
21. Shultz, j. M., Espinel, Z., Flynn, 8. W., Hoffmann, Y., & Cohen, R. E. (2008). DEEP PREP: All-hazards disaster behavioral health training. Miami, FL: DEEP Center
22. Spector, P. E. (1997). *Job satisfaction: Application, assessment, cause and consequences.* Thousand Oaks: Sage Publications.p:14-16
23. Vizheh M., Qorbani M., Arzaghi S. Masoud, Muhidin S., Javanmard Z., Esmaili M. (2020). The mental health of healthcare workers in the COVID-19 pandemic: A systematic review. *J Diabetes Metab Disord* Oct 26;1-12.
24. Wu H, Chi TS, Chen L, Wang L, Jin YP. (2010). Occupational stress among hospital nurses: cross-sectional survey. *J Adv Nurs.* Mar;66(3):627-34.
25. Wu, P., Fang, Y., Guan, Z., Fan, B., Kong, J., Yao, Z., et al., (2009). The psychological impact of the SARS epidemic on hospital employees in China: exposure, risk perception, and altruistic acceptance of risk. *Can. J. Psychiatry* 54 (5), 302–311.
26. Yaşan, A., Eşsizoglu, A., Yalçın, M., & Özkan, M. (2008). Bir üniversite hastanesinde çalışan araştırma görevlilerinde iş memnuniyeti, anksiyete düzeyi ve ilişkili etmenler. *Dicle Tıp Dergisi*, 35(4), 228-233.
27. Yerlikaya E. E., İnanç, B. (2007). Algılanan Stres Ölçeğinin Türkçe Çevirisinin Psikometrik Özellikleri, IX. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, 17-19 Ekim, İzmir.
28. Yuanyuan Mo, Lan Deng, Liyan Zhang, Qiuyan Lang, Chunyan Liao, Nannan Wang, Mingqin Qin (2020). Work stress among Chinese nurses to support Wuhan in fighting against COVID-19 epidemic. *J Nurs Manag* Jul;28(5):1002-1009.